

■ УДК 7.078:930.85«653»

Л. С. Азарцева, кандидат педагогічних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

ВПЛИВ МЕЦЕНАТСТВА НА РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Аналізуються причинно-наслідкові зв'язки між історико-культурними особливостями розвитку окремих регіонів середньовічної культури і станом меценатства на той час. Акцентується роль заступництва мистецтву в епоху Відродження, завдяки чому меценатство сягнуло свого розквіту і сприяло розвитку не тільки італійської науки й освіти, але і європейської культури загалом. Виявляється система чинників, що детермінували поведінку перших меценатів.

Ключові слова: меценатство, меценат, мотиви благодійної діяльності, середньовічна культура.

Л. С. Азарцева, кандидат педагогических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ВЛИЯНИЕ МЕЦЕНАТСТВА НА РАЗВИТИЕ СРЕДНЕВЕКОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Анализируются причинно-следственные связи между историко-культурными особенностями развития отдельных регионов средневековой культуры и состоянием меценатства того времени. Акцентируется роль покровительства искусству в эпоху Возрождения, благодаря чему меценатство достигло расцвета и способствовало развитию не только итальянской науки и образования, но и европейской культуры в целом. Выявляется система факторов, детерминировавших поведение первых меценатов.

Ключевые слова: меценатство, меценат, мотивы благотворительной деятельности, средневековая культура.

L. S. Azartseva, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INFLUENCE OF PHILANTHROPY ON MIDDLE AGES CULTURE DEVELOPMENT

This article analyzes cause-and-effect relations between historical and cultural features of particular regions of medieval culture and the state of philanthropy at the time. Emphasized the role of art patronage in the Renaissance, making philanthropy flourished and promoting development not only of Italian science and education, but also of the European culture in general. Author detects the system of factors, which determined the First philanthropists' behavior.

Key words: philanthropy, philanthropist, charity motives (philanthropy motives), medieval culture.

Історія меценатства нині викликає особливий інтерес. Суттєві зміни в політичній, соціальній, економічній та культурній сферах, недостатнє державне фінансування мистецтва, науки, освіти й фізичної культури сприяють розвиткові недержавних форм підтримки соціокультурного напрямку. Тобто сформувалася і розвивається сучасна тенденція загального усунення держави від вирішення соціокультурних труднощів та розвитку, переважно недержавних форм і технологій благодійної діяльності. Як свідчить історико-культурний досвід, саме меценатство є важливою базою для створення, збереження й поширення досягнень світової, зокрема, національної культурної спадщини.

У попередній статті проаналізовано різні форми благодійності (милостиня, спонсорство, меценатство, волонтерство та ін.), виявлено особливості меценатства порівняно з іншими формами, визначено й досліджено генезис меценатства та внесок перших благодійників у розвиток стародавніх культур.

Ця праця є продовженням історико-культурного циклу і присвячена аналізу фактів прояву меценатства в Середньовіччі. У цей час стародавні досягнення в галузі благодійництва стали релігійною традицією, яка поширилася по всьому світові завдяки ідеї християнського милосердя та співчуття Григорія Богослова, Іоанна Златоуста й Августина Блаженного: «Ніщо так не потрібно Богу, як милосердя, жалість і співчуття, оскільки ці якості властиві Йому Самому» [2]. Тому можновладці, заможні громадяни, священнослужителі й навіть представники середніх верств населення допомагали нужденним, сприяли збереженню цінностей християнської культури, а в епоху Відродження — і світських художніх надбань.

Історико-культурних досліджень меценатства, які опубліковані в останні два десятиліття, небагато. У них аналізуються історичні аспекти, сучасні проблеми, переважно регіональні та національні. Проте зазначимо, що розвиток меценатства на початкових етапах існування світової культури перебуває поза увагою дослідників. Найчастіше більшість науковців лише побіжно згадують деякі нечисленні факти чи явища, але причинно-наслідкові зв'язки між історико-культурними особливостями розвитку окремих регіонів світу, змінами пріоритетів інтересу до тих чи інших мистецьких аспектів і розвитком меценатства не досліджувалися. Саме цим зумовлений інтерес до означеної теми.

Мета статті — на основі аналізу фактів благодійності в середньовічній культурі виявити участь і внесок меценатів у розвиток

культури висвітлити спонукальні мотиви покровителів мистецтва того часу.

Опису й аналізу феномену меценатства загалом присвячено немало наукових досліджень, які переважно є суто історичними. Основна увага науковців концентрується на постатях добродійної діяльності, оцінках масштабів і напрямках їх капіталовкладень у сферу культури. Такими є праці Пола Стратерна «Медичі. Хрещені батьки Ренесансу» [10]; Жана-Крістіана Птіфіса «Людовик XIV. Слава і випробування» [9]; В. М. Ломова «100 великих меценатів і філантропів» [7] і Ю. Н. Лубченкова «Сто великих аристократів» [8]. Останні належать до жанру енциклопедії і наводять біографії найзнаменитіших діячів та покровителів культури — від давнини до сучасності.

Монографія мистецтвознавця Кеннета Хадсона [12] присвячена 37 провідним зібранням, які зазвичай називають музейною елітою. Основами кожного з них є колекції видатних меценатів: зібрання Франциска I, Марії Медичі, Рішельє, Мазаріні й Людовика XIV для Лувра та ін. Здіслав Жигульський молодший, всесвітньо відомий мистецтвознавець (Польща, м. Краків) простежив розвиток художнього колекціонування та художніх музеїв у контексті змін художніх стилів [4].

Українські науковці досліджували благодійність в Україні XIX — поч. XX ст. (О. М. Донік), окремі регіони та представників відомих родин (А. М. Савочка, О. О. Терентьева, М. Ф. Слабошпицький, П. Г. Біличенко, Н. М. Товстоляк, Ю. М. Хорунжий та ін.), суспільну значущість меценатства, благодійності та спонсорства у світовому контексті (Л. Ю. Хобта). Усі вони так чи інакше стосувалися походження меценатства. Але спеціального дослідження, присвяченого аналізу стану меценатства, його місця та ролі в середньовічній культурі, нам виявити не вдалося. Отже, спробуємо заповнити цю наукову нішу.

У середньовічній культурі класичною парадигмою є релігійні цінності. Тому церква відігравала роль своєрідного мецената й основного замовника християнського мистецтва. Монастирі, собори, чернечі, релігійні ордени та братства були осередками культури, при яких функціонували парафіяльні, кафедральні, монастирські, іконописні школи, переписували релігійні книги, виготовляли та художньо оформлювали церковне начиння. У Європі таким монастирем і культурним центром, наприклад, був «Віварій» Кассіодора Флавія, де розміщувалися школа, скрипторій і бібліотека.

Окремі факти меценатства відомі й серед ченців. Бенедикт Біскоп — теолог, літописець і абат — заснував та побудував подвійний монастир в Уїрмуте і Ярроу, який уважався одним з провідних центрів християнської культури в Західній Європі. Це була перша кам'яна релігійна споруда в Англії з використанням скла [7]. Для реалізації задуму видатний сподвижник привіз із Галлії майстрів-каменотесів і склярів, котрі навчили англійців будівельного мистецтва. Усі витрати на поїздки й роботу Бенедикт оплачував з власних коштів.

Під час подорожей по різних містах Європи він відвідував монастирі, скрупульозно записував чернечі правила, що стали основою для бенедиктинського статуту. Колекція ікон, манускриптів, які абат придбав за свої гроші, частинки мощей апостолів і мучеників, священні посуд та одяг, предмети прикраси й оздоблення церкви були передані в монастир в Уїрмуте і Ярроу. Він зібрав унікальну монастирську бібліотеку, яка була однією з найкращих у Європі і нині зберігається в Британському музеї.

За часів Середньовічної Європи колекціонування у звичному розумінні не існувало. Предмети мистецтва слугували переважно релігійним цілям і призначалися для відправлення релігійного культу та святкових маніфестацій. Окремі феодали накопичували у своїх замках різноманітні цінні предмети: дороге начиння, монети, коштовності, родинні прикраси та зброю, які привозили з Хрестових походів. Але це були радше скарби, ніж колекції. Перехід від накопичення до зібрань відбувався поступово, переважно у Франції та Бургундії. При дворах європейських правителів почали впорядковувати накопичені багатства і доповнювати перші середньовічні колекції спеціальними купівлями.

Збереглися описи майна пристрасного колекціонера та мецената герцога Беррі Іоана Французького (1340 — 1416). Тут поряд з коштовностями, предметами побуту, меблями, східними цінностями значаться монети, медалі і різьблені античні камені, які придбані, очевидно, за немалі гроші. Формувати колекцію герцогові Беррі допомагав спеціальний агент — Джованні Алкер — торговець художніми цінностями, які збирав у Бургундії й Італії [8]. Зібрання релігійних книг герцога, зокрема Чудовий часослов, Прекрасний часослов Богоматері, Великий часослов та ін., було найвишуканішим щодо оформлення, а сам герцог Беррі дістав прізвисько «король часословів» [5].

У середньовічних містах функції меценатів виконували купецькі гільдії та ремісничі цехи, які будували й утримували гільдійські і ремісничі школи, собори, муніципальні споруди та ін.

Благодійниками в окремих державах були їх лідери. Завдяки Карлу, Альфреду й Оттону I Великим середньовічна Європа ознайомилася з античними досягненнями. «Каролінзьке» (кін. VIII — сер. IX ст.), «Англосаксонське» (друга пол. IX ст.) та «Оттонівське» (наприкінці X ст.) відродження, хоча й характеризувалися короткочасністю та відносною поверховістю, але сприяли помітному розвитку культури в цих державах.

В англосаксонському, франкському королівствах та Священній Римській імперії при німецькому дворі Оттона I розвинулися теологія, книжкова мініатюра, скульптура, мозаїка, фреска, архітектура, література; підготовлено базу для становлення готичного мистецтва. На основі латинського алфавіту виник особливий шрифт — каролінзький мінускул для написання в скрипторіях численних копій (списків) з римських текстів, що сприяло збереженню класичних творів Віргілія, Овідія, Цицерона. Карл і Альфред Великі, Оттон I прагнули надати освіту духовництву та народові, піклувалися про розбудову шкіл, зокрема світських для дітей знаті і мирян. В Оттонівській імперії освіту могли здобути як хлопчики, так і дівчатка.

Отже, наведені факти свідчать, що традиції меценатства, закладені в античній культурі, існували й у класичному європейському Середньовіччі. Але всі зусилля діячів так чи інакше були пов'язані з розвитком християнської культури.

Якщо середньовічній Європі притаманні поодинокі факти меценатської діяльності, то у Візантії благодійність була своєрідним суспільним ідеалом, якого намагалися дотримувати всі верстви населення, зокрема імператори. Розмах діяльності Юстиніана I (кін. V — сер. VI ст.) був приголомшливим на ті часи. Він прокладав дороги, вулиці, поширював у містах водопостачання, зводив мости, колонади, облаштовував агори, будував церкви, монастирі та лікарні, на які жертвував величезні суми. Крім найвідомішої в Константинополі лікарні Св. Сампсона Гостинника (Странноприїмця), яка мала амбулаторію та стаціонар, імператор побудував у місті ще 34 лікарні [7]. Особливу увагу він приділяв розвитку хірургії та фармакології, лікуванню інфекційних захворювань, організовував притулки для сиріт і вдів, шпиталі для бездомних та жебраків, лікарні для прокажених і немічних, пологові будинки, громадські лазні та ін.

Візантійську благодійну традицію підтримували не тільки можновладці та заможні жителі імперії, але й священнослужителі. Наприклад, Патріарх Фотій (IX ст.) поєднував служіння церкві

з плідною діяльністю мецената і знавця античної культури. Будинок патріарха був своєрідною академією й осередком інтелектуальної діяльності. Фотій мав велику бібліотеку, створив «Міріобібліон» («Бібліотеку» чи «Безліч книг») — реферативні огляди та вилучення з 386 творів ораторів, граматиків, лікарів, істориків, географів, християнських богословів. «Лексикон», який Фотій склав, радше, до свого патріаршества, мав полегшити читання античних авторів і Св. Письма [7]. Нині немало оригінальних античних творів утрачено, але збереглися ті, над якими працював Фотій.

Ще одна цікава персоналія — імператор Костянтин VII Багрянородний (913 — 959 рр.), чия діяльність стала початком розквіту культури держави. Будучи різносторонньо освіченим, він особливо піклувався про процвітання наук і мистецтв. За розпорядженням і особистої участі Костянтина VII відкриті нові навчальні заклади та створені праці енциклопедичного характеру з найрізноманітніших галузей знань: логіки, філософії, історії тощо [6]. Розквіт візантійської культури в IX — XII ст. став наслідком прогресивної діяльності як його, так і інших осіб царюючих династій і увійшов у Візантієзнавство з їхніми іменами — «Македонське відродження» (867 — 1056 рр.) і «Комнінське відродження» (1081 — 1185 рр.).

У будинках заможних візантійців існували гуртки-салони — своєрідні домашні академії. Вони групувалися навколо інтелектуалів-меценатів та авторитетних філософів: патріарха Фотія, Михайла Псьола (XI ст.), Іоана Італа (друга пол. XI ст.) і відомого покровителя наук і мистецтв — імператора Андроніка II Палеолога (друга пол. XIII — перша пол. XIV ст.).

Таким чином, порівняно із середньовічною Європою, в «освітчній» Візантії, де поряд з релігійними нормами існували елементи світської культури, складалася й розвивалася благодійна традиція, зокрема й меценатство, яке в період культурного піднесення держави сягнуло свого розквіту.

Гуманізм як новий тип світогляду епохи Відродження висунув людський розум, його творчу енергію на перше місце. Знання класичних мов, обізнаність на античній спадщині, здатність до наукової та художньої діяльності стали передумовою гідного становища в суспільстві. Дослідники не випадково визначають цей етап як «золотий вік» меценатства. XIV — XVI ст. в Італії, XV — XVI ст. — в інших європейських країнах сформували кардинально новий підхід до оцінки діяльності митців. Можновладці змагалися за увагу з боку літераторів, художників, скульпторів, причому цей процес відчутно переважав спроби митців привернути заможних містян.

Наприклад, коли в 1416 р. Леонардо Бруні подав флорентійським можновладцям перший том своєї «Історії», ті видали спеціальний декрет, згідно з яким автор та його нащадки звільнялися від сплати податків або мали право «отримати гідну подяку народу за увічнення слави республіки» [13].

Кан Гранде делла Скала, правитель Верони, протегував Данте Аліг'єрі. Медичі, які з XIII по XVIII ст. неодноразово ставали правителями Флоренції, набули найбільшої популярності як меценати видатних творців епохи Відродження — Галілея, Верроккьо, Мікеланджело, Гоццолі, Боттічеллі, Челліні, Донателло, Піко делла Мірандоли, Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Вазарі та ін.

Внесок цієї родини в розвиток не тільки італійської, але і європейської культури неможливо переоцінити. Багато хто з них увійшов в історію культури поряд з видатними художниками, науковцями, оскільки сприяв розвитку їхньої творчості, процвітанню мистецтва та науки.

Традиція опікування мистецтвом та наукою в культурі Ренесансу започаткована Козімо Медичі Старшим. Він жертвував значні суми на благодійність, оплачував спорудження громадських будівель, зокрема чудової публічної бібліотеки, для якої сам збирав книги. Козімо не шкодував коштів на підтримку вчених і заснував Академію наук за зразком Академії Платона. Завдяки йому молодий Марсіліо Фічіно став матеріально незалежним і здійснив переклад Платона з грецької мови на латину. Напис *Pater Patriae* (Батько вітчизни) на гробниці Козімо є свідченням вдячності громадян [10].

У часи Лоренцо Чудового Флоренція досягла культурного й економічного розквіту. Він увійшов в історію меценатства як пристрасний колекціонер картин, камей, монет, стародавньої та нової скульптури. За сімейною традицією Лоренцо продовжував збирати книги по всій Європі. Згодом ця велика колекція стала Бібліотекою Лауренціана або Медичі.

Діяльність Катерини Медичі вплинула на культуру Франції. При своєму дворі вона збрала найкращі зразки європейського мистецтва. Колекція портретів (476 одиниць) стала складовою мистецького надбання Лувра [10]. З ім'ям Катерини Медичі пов'язують і популярність балету у Франції.

Старший син та наступник Козімо I — Франческо I виявляв неабиякий інтерес до хімії і таким чином сприяв започаткуванню підприємства з виробництва порцеляни. Він заснував Академію делла Круска для очищення італійської мови та створення

її граматики [10]. На запрошення Козімо II — сина Фердіنانдо Галілей улаштувався у Флоренції, де займався наукою.

Нині спадковий принц Лоренцо де Медичі продовжує традиції свого роду і створює колекцію коштовностей «Традиції та новації — від Ренесансу до нового Ренесансу». Його ювелірний бренд «Медичі» — єдиний у світі, прибутки від якого спрямовуються на благодійні цілі [11].

Але не тільки родина Медичі сприяла розвитку культури Італії. Папу Миколу V (1447 — 1455) заслужено вважають засновником нового «золотого століття» Риму. Завдячуючи йому місто стало другим після Флоренції центром Відродження, навколо якого об'єдналися гуманісти. Учені, художники, архітектори відреставрували відомі культові споруди середньовічного Риму, а саме місто перебудували в стилі Ренесансу. Колекція рукописів класичної давнини та раннього християнства, яку збирав понтифік, стала базовою для Ватиканської бібліотеки.

Незважаючи на те, що папа Юлій II (1503 — 1513) підтримував мистецтво не стільки з гуманізму, скільки вважав його засобом зміцнення папської влади, його можна назвати найвидатнішим меценатом епохи Відродження. Амбітне прагнення понтифіка перетворити Рим на культурний і політичний центр Італії сприяло відновленню міста, будівництву нових величних вулиць, перебудові та прикрашанню палаців і храмів [7]. За його часів Браманте почав споруджувати собор св. Петра, Мікеланджело створив славнозвісну статую «Мойсей». З ім'ям Юлія II пов'язане створення Бельведерського маєтку, або «Антикварії статуй», з якої починається історія всесвітньо відомих музеїв Ватикану. Саме він придбав мармурову римську копію статуї Аполлона роботи Леохара та помістив її у внутрішньому дворіку Бельведерського палацу. З того часу Аполлон Бельведерський став не тільки одним із шедеврів папської колекції, а й світового мистецтва загалом.

Аналіз діяльності меценатів стародавньої та середньовічної культур дозволив виявити систему чинників, що детермінували їх поведінку — потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення та ін. Головним мотивом більшості меценатів є безкорислива любов до мистецтва чи науки. Серед таких — Цицерон, Асіній Полліон; Пліній Молодший, Гай Юлій Цезар та ін. Гай Светоній Транквіл у своїй книзі «Життя дванадцяти цезарів» повідомляв про те, що Юлій Цезар із захопленням збирав різьблені камені, карбований посуд, статуї й картини давньої роботи, які, на жаль, не збереглися. Він цікавився наукою та витрачав значні гроші на придбання освічених

рабів. Цікавим є факт дарування Юлієм Цезарем шести дактиліотек римському храму Венери, а Мітрідатом Євпатором — храму Юпітера Капітолійського [7].

Найчастіше меценати — це заможні люди, котрі прагнули оточити себе й обставити свій будинок предметами найвищого художнього рівня. Репутація цінителя та знавця мистецтва підтверджувала високий майновий і соціальний статус заможної людини, яка поповнювала власне зібрання. Так, наприкінці IV ст. до н. е. в Олександрії виникла традиція формування дактиліотек — колекцій камей зі дорогоцінних каменів. Завдяки особистій пристрасті патрициїв до їх колекціонування, мистецтво виготовлення камей в Римі цього періоду сягнуло свого розквіту.

Деяких діячів культури, наприклад, Ашоку — третього правителя Магадхі з династії Маур'їв (268 — 232 рр. до н. е.) у стародавній Індії — мотивували релігійні вірування. Після періоду жорстоких завоювань у 264 р. до н. е. він прийняв буддизм і почав практикувати ідеї дхарм: правдивість, співчуття та миролюбність. Ашока споруджував буддійські храми, монастирі й печерні комплекси по всій Індії. За його наказом у місцях, пов'язаних з життям Будди, створювали пагоди і ступи для зберігання реліквій. За нетривалий проміжок часу по всій країні спорудили зрошувальні канали, громадські сади, криниці, безплатні для населення лікарні, караван-сараї, школи, розплідники, де вирощувалися лікарські рослини. Уперше у світовій історії створені ветеринарні лікарні [3]. Спеціальні заходи здійснені для організації освіти жінок, про що після Ашоки на державному рівні в Індії замислилися лише наприкінці XX ст. Як стверджують історики, всі кошти (свої власні й з державної скарбниці) витрачалися на добробут людей. Тобто, Ашока сприяв процвітанню Індії, якого після нього країна більше не знала.

Слід виокремити мотивацію меценатів-тиранів у стародавній Греції — Фрасібула Мілетського, Полікрата Самоського, Дамасія та Пісістрата Афінських та ін. З одного боку, вони відігравали ролі благодійників і долучали до свого двору художників та поетів. З іншого — останні повинні були допомагати формувати громадську думку, як, наприклад, поет Анакреонт для Полікрата Самоського та Гіппарха Афінського або Піндар — для сіракузьких тиранів. Щоб забезпечити собі підтримку й відданість демосу, тирані долучали ремісників до благоустрою міст і забезпечували їх заробітком. Тобто для тиранів стародавньої Греції, як і для окремих членів

родини Медичі, благодійність була одним зі способів поліпшити або усунути соціальну напруженість.

Але найчастіше на безкорисливу допомогу надихає усвідомлення громадського обов'язку — бажання діяльності на суспільно-корисному ґрунті, виконання евангельських заповідей милосердя і любові до ближнього. Цей мотив був пріоритетним особливо для діячів епохи Середньовіччя.

Отже, традиції духовної культури й історія меценатства тісно пов'язані. Релігійний світогляд класичного європейського Середньовіччя визначав статус церкви як основного замовника християнського мистецтва та своєрідного мецената, а завдяки Карлу, Альфреду і Оттону I Великим середньовічна Європа дізналася про античні досягнення, а у Франкському, Англосаксонському королівствах та Оттонівській імперії відбувався активний культурний розвиток.

У Візантії, на відміну від середньовічної Європи, під впливом пізноантичної культури розвивалися світські література й освіта. Тому благодійність була своєрідним суспільним ідеалом, якого намагалися дотримувати всі верстви населення.

В епоху Відродження меценатство сягнуло свого розквіту. Гуманістичний погляд на творчий потенціал людини та її місце у світі спонукав не тільки заможних містян, але й первосвящеників до заступництва мистецтву. Діяльність родини Медичі, понтифіків Миколи V, Юлія II та ін. сприяла розвитку не тільки італійської, але і європейської культури загалом.

Саме в епоху Відродження сформувався інститут колекціонування як спосіб збереження мистецьких надбань минулого та примноження таким чином надбань існуючої культури в сучасному розумінні цього явища.

Основними мотивами перших меценатів були наступні: безкорислива любов до мистецтва чи науки, прагнення до розкоші, морально-етичні погляди, суперництво між лідерами держав, релігійні вірування, свідомість громадянської солідарності, необхідність урегулювання та вирішення соціально-політичних конфліктів. Усі ці мотиви умовно можна класифікували за намірами й об'єднати в ідеологічні, соціально-політичні, релігійні та морально-етичні.

Таким чином, яскраві особистості, котрі творили середньовічну історію, здійснили значний внесок у розвиток меценатства та світової культури. Їх діяльність, зокрема діячів християнської церкви, сприяла розвитку науки й освіти, охороні та збереженню

культурної спадщини, історико-культурного середовища і духовному розвитку особистості загалом. Усе це вплинуло на виявлення закономірностей, принципів та тенденцій меценатства Нового часу.

Перспективами подальших досліджень є продовження історико-культурних розвідок щодо вивчення ролі та внеску меценатства в розвиток культури як інших періодів, так і окремих регіонів зокрема.

Список використаних джерел

1. Благодійництво. Великие династии мира. Медици. — М. : АРИА-АиФ, 2012. — 100 с., ил.
2. Епископ Иларион (Алфеев). Жизнь и учение св. Григория Богослова [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/09i/ilarion/teaching/20.html>. — Загл. с экрана.
3. Жадько Е. Г. 100 Великих династий / Е. Г. Жадько. — М. : Вече, 2008. — 488 с.
4. Жигульский З. Музеи мира. Введение в музееведение / З. Жигульский. — М. : Наука, 1989. — 385 с.
5. Казель Раймон. Роскошный часослов герцога Беррийского / Раймон Казель, Иоханнес Ратхофер ; пер. К. Светлякова, Л. Таруашвили. Сер.: Сокровища мировой культуры. — М. : Белый город, 2002. — 248 с.
6. Каплан Мишель. Византия / Мишель Каплан ; пер. А. Степанов. — М. : Вече, 2011. — 432 с.
7. Ломов В. М. 100 великих меценатов и филантропов / В. М. Ломов. Сер. : 100 великих. — М. : Вече, 2013. — 416 с.
8. Лубченков Ю. Н. Сто великих аристократов / Ю. Н. Лубченков. Сер. : 100 великих. — М. : Вече, 2013. — 432 с.
9. Птифис Ж.-К. Людовик XIV. Слава и испытания / Жан-Кристиан Птифис. Сер. : Истор. б-ка / пер. И. Эгипти. — СПб. — М. : ЕВРАЗИЯ, 2008. — 384 с.
10. Стратерн Пол. Медици. Крестные отцы Ренессанса / Пол Стратерн. — М. : АСТ, Астрель, 2010. — 512 с.
11. Украинский ювелирный дом подписал контракт с Лоренцо де Медици [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.unian.net/society/205098-ukrainskiy-yuvelirnyi-dom-podpisal-kontrakt-s-lorentso-de-medichi.html>. — Загл. с экрана.
12. Хадсон К. Влиятельные музеи / К. Хадсон ; пер. с англ. Л. Мотылев. — Новосибирск : Сибирский хронограф, 2001. — 194 с.
13. Хобта Л. Ю. Суспільна значущість меценатства, благодійності та спонсорства: світовий контекст [Електронний ресурс] / Л. Ю. Хобта. — Режим доступа: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2006/2/12.pdf>. — Назва з екрана.

References

1. Blagotvoritelnost. Velikiye dinastii mira. Medichi. — M. : ARIA-AiF, 2012. — 100 s., il.
2. Episkop Ilarion (Alfeyev). Zhizn i ucheniye sv. Grigoriya Bogoslova [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/09i/ilarion/teaching/20.html>. — Zagl. s ekrana.
3. Zhadko E. G. 100 Velikikh dinastiy / E. G. Zhadko. — M. : Veche, 2008. — 488 c.
4. Zhigulskiy Z. Muzei mira. Vvedeniye v muzeyevedeniye / Z. Zhigulskiy. — M. : Nauka, 1989. — 385 s.
5. Kazel Raymon. Roskoshnyy chasoslov gertsoga Berriyskogo / Raymon Kazel, Iokhannes Ratkhofer ; per. K. Svetlyakova, L. Taruashvili. Ser.: Sokrovishcha mirovoy kultury. — M.: Belyy gorod, 2002. — 248 s.
6. Kaplan Mishel. Vizantiya / Mishel Kaplan ; per. A. Stepanov. — M. : Veche, 2011. — 432 s.
7. Lomov V. M. 100 velikikh metsenatov i filantropov / V. M. Lomov. Ser.: 100 velikikh. — M. : Veche, 2013. — 416 s.
8. Lubchenkov Yu. N. Sto velikikh aristokratov / Yu. N. Lubchenkov. Ser.: 100 velikikh. — M. : Veche, 2013. — 432 s.
9. Ptifis Zh.-K. Lyudovik XIV. Slava i ispytaniya / Zhan-Kristian Ptifis. Ser.: Istor. b -ka / per. I. Egipci. — SPb. — M. : EVRAZIYa, 2008. — 384 s.
10. Stratern Pol. Medichi. Krestnyye otsy Renessansa / Pol Stratern. — M. : AST, Astrel, 2010. — 512 s.
11. Ukrainskiy yuvelirnyy dom podpisal kontrakt s Lorentso de Medichi [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: <http://www.unian.net/society/205098-ukrainskiy-yuvelirnyi-dom-podpisal-kontrakt-s-lorentso-de-medichi.html>. — Zagl. s ekrana.
12. Khadson K. Vliyatelnyye muzei / K. Khadson ; per. s angl. L. Motylev. — Novosibirsk : Sibirskiy khronograf, 2001. — 194 s.
13. Khobta L. Yu. Suspilna znachushchist metsenatstva, blahodiinosti ta spon-sorstva: svitovyi kontekst [Elektronnyi resurs] / L. Yu. Khobta. — Rezhym dostupu: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2006/2/12.pdf>. — Nazva z ekrana.

■ UDC 7.078:930.85«653»

Azartseva L. S., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INFLUENCE OF PHILANTHROPY ON MIDDLE AGES CULTURE DEVELOPMENT

The aim of this paper is to identify philanthropists' contribution to the medieval culture and highlight their motivations by analyzing specific facts of charity in those times.

Research methodology. Thirteen major publications on the subject (monographs, encyclopedic books, popular science articles) have been reviewed. They provide information about philanthropists and areas of their cultural contribution.

Results. Cause-and-effect relationship between historical and cultural development of certain medieval regions, changes in different artistic aspects and philanthropy state at the time have been established. The religious worldview of Middle Ages had a determining status of the Church as Christian Art customer and a kind of philanthropists. While in Byzantium the Philanthropy was a social ideal, in the medieval Europe such activities had solitary character.

Humanism and a new look on a Renaissance man creative potential led to philanthropy flowering. Medici family, Pontiff Nicholas V, Julius II and others contributed not only to the Italian culture but also to European one in general. Collecting as a way to preserve Art heritage emerged in Renaissance. The factor system which determines philanthropists' behavior includes unselfish love for Art or Science, luxury pursuit, moral and ethical views, religious beliefs, need for social and political conflicts settlement.

Novelty. The analysis of philanthropy state, its role in medieval culture has been made.

The practical significance. Philanthropy researchers could find useful information for developing new areas of historical and cultural explorations on studying role of philanthropy and its contribution to the world culture.

Key words: philanthropy, philanthropist, charity motives (philanthropy motives), medieval culture.

Надійшла до редколегії 17.03.2015 р.